

E-demokratski učinki spletnih razprav na portalu Predsedovanje.si

Simon Delakorda, univ. dipl. pol.¹
Inštitut za elektronsko participacijo, Povšetova 37, 1000 Ljubljana
simon.delakorda@guest.arnes.si

(preliminarna ocena)

Povzetek:

Preliminarna ocena e-demokratskih učinkov spletnih razprav nevladnih organizacij na forumu Predsedovanje.si kaže, da navkljub tehnični in komunikacijski implementaciji, še ni mogoče prepoznati vsebinskega in političnega vpliva ter njihovega vključevanja v potek slovenskega predsedovanja. Razlogi za slednje se, glede na metodologijo evalvacije e-razprav, nahajajo v širšem družbeno-političnem kontekstu, v katerega so bile umeščene moderirane spletne razprave. Ta kontekst določajo demokratični primanjkljaj odločanja v Sveta EU, navidezno vključevanje civilne družbe in javnosti v predsedovanja nacionalnih držav Evropski uniji ter omejene organizacijske kapacitete, znanja in samoomejevanje slovenskih nevladnih organizacij pri implementaciji kompleksnih projektov z namenom odpiranja odločevalskih procesov na ravni Evropske unije.

I. UVOD

Del slovenskih nevladnih organizacij², ki poseduje interes in kapacitete za vplivanje na oblikovanje politik in politično zagovornišvo v obdobju predsedovanja Slovenije Svetu Evropske unije, je v okviru Centra za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (CNVOS) vzpostavil informacijsko-komunikacijski spletni portal Predsedovanje.si³.

Namen portala je podpreti vsebinsko vključevanje nevladnih organizacij v predsedovanje Slovenije Evropski uniji s pomočjo informiranja o Evropski uniji in predsedovanju, participacije v procesih odločanja, komuniciranja z evropskimi in globalnimi množičnimi mediji ter mreženjem z evropskimi akterji.

Na portalu Predsedovanje.si so nevladnim organizacijam tako na voljo orodja elektronske participacije, ki so krepijo javen in pregleden dostop do relevantnih informacij v času predsedovanja (e-novice), interaktiven in demokratičen komunikacijski proces pri oblikovanju predlogov in stališč do političnih priorit (moderirane e-razprave), ugotavljanje mnenj in stališč civilne družbe vezanih na predsedovanje (e-ankete), iniciiranje policy zahtev in pobud vezanih na politične prioritete (e-peticije) ter promocija in podpora spletnim akcijam nevladnih organizacij (e-akcije).

V pričujočem prispevku se bomo osredotočili na oceno e-demokratskih učinkov moderiranih spletnih razprav na forumu Predsedovanje.si kot enemu izmed orodij vsebinskega vključevanja nevladnih organizacij v predsedovanje Slovenije Svetu EU.

¹ Simon Delakorda je vodja projektov na Inštitutu za elektronsko participacijo, Povšetova 37, 1000 Ljubljana.

² Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij, Inštitut za elektronsko participacijo, Društvo za človekove pravice in človeku prijazne dejavnosti - Humanitas, Društvo za svobodo odločanja, Društvo za uveljavljanje enakosti in pluralnost - Vita Activa, Focus - društvo za sonaraven razvoj, Mladinski svet Slovenije, Platforma nevladnih organizacij za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč - SLOGA, Slovenska filantropija - Združenje za promocijo prostovoljstva, Žavod PIP - Pravo Informacije Pomoč in Zveza društev upokojencev Slovenije.

³ Portal je dostopen na spletnem naslovu www.predsedovanje.si, tehnično vzpostavitev in upravljanje portala je vodil Inštitut za elektronsko participacijo (INePA).

II. METODOLOGIJA

Pri oceni e-demokratskih učinkov bomo izhajali iz metodologije za evalvacijo e-posvetovanj (e-razprav)⁴ kot sta jo opredelila A. Macintosh in A. Whyte leta 2003. Avtorja pri analizi e-razprav predlagata tri sklope kriterijev, ki se nanašajo na politične, tehnološke in komunikacijskih vidike. Politični kriteriji se nanašajo na cilje spletne razprave (opredelitev pristojnosti izvajalcev razprave in izhodišč za vključevanje državljanov), dostop (možnost elektronske razprave z odločevalci in sama dostopnost elektronske razprave), stopnja odločanja (zgodnja ali kasnejša stopnja vključevanja javnosti), odziv (odziv s strani odločevalcev oz. izvajalcev posvetovanja sodelujočim v razpravi), časovni okvir (trajanje obdobja razprave in časovni okvir za podajanje prispevkov) ter vire in metode (zadostni finančni, človeški in tehnični viri za učinkovito e-razpravljanje). Tehnološke kriterije sestavljajo uporabniško prijaznost in primeren dizajn spletnega foruma za izvedbo e-razprave (stabilnost aplikacije, možnost uporabe bližnjic, pomoč uporabnikom, enostavno reševanje napak, enostavno razveljavljanje sprememb, notranja administracija aplikacije in hitro delovanje aplikacije). Komunikacijski kriteriji vključujejo poglobljenost razprave (število objav v posamezni temi, poglobljenost teme, število nivojev odgovorov itd.) in obseg razpravljanja (pogostost iskanja dodatnih informacij in razumskega argumentiranja z dokazi, ki podpirajo prispevke sodelujočih).

V nadaljevanju bodo s pomočjo primarnih in sekundarnih ter na podlagi neposrednega empiričnega izkustva z moderiranjem in upravljanje spletnih razprav na portalu Predsedovanje.si ocenjeni njihovi e-demokratski učinki

III. SPLETNE RAZPRAVE NA FORUMU PREDSEDOVANJE.SI

Koncept:

Spletne razprave na forumu Predsedovanje.si⁵ so namenjene javni in interaktivni izmenjavi stališč, pogledov, mnenj, predlogov in pobud civilne družbe o javnih temah, ki se nanašajo na politične prioritete Slovenije v obdobju predsedovanja Evropski uniji.

Teme razprav odpirajo moderatorji nevladnih organizacij na posameznem vsebinskem področju, ki pripravijo izhodiščna vprašanja, gradiva, kratko predstavitev teme, določijo časovni potek in skrbijo za uresničevanje pravil razpravljanja. Cilj spletne razprave je pripraviti moderatorsko poročilo, v katerem so povzeta in predstavljena mnenja sodelujočih posameznikov in organizacij. Končna poročila so v skladu z Dogovorom med Uradom Vlade za komuniciranje in portalom Predsedovanje.si⁶ posredovana pristojnim organom javne uprave kot tudi množičnim medijem, splošni javnosti ter institucijam Evropske unije.

Razprave izhajajo iz koncepta posvetovalne demokracije oz. deliberativne demokracije. Koncept poudarja pomen oblikovanja javnega mnenja kot rezultata kvalitetne razprave, v kateri se soočajo različni pogledi in argumenti. Deliberativna demokracija pomeni, da se pred sprejetjem odločitve javnega pomena premisli čim več informacij, ki so posredovane skozi različna mnenja in

⁴ Za potrebe prispevka smo e-posvetovanja izenačili z e-razpravami. E-razprave na portalu Predsedovanje.si imajo nekatere komunikacijske elemente, ki so v tipologiji orodij e-participacije (A. Trechsel, 2003) lastne e-posvetovanjem (npr. institucionalizirana vključenost v komunikacijski proces, vsebinska osredotočenost na policy vprašanje oz. prioriteto, moderiranje in zagotovljen odziv odločevalskih institucij).

⁵ Forum je dostopen na spletnem naslovu <http://www.predsedovanje.si/forum/index.html>

⁶ Dogovor zavezuje k spodbujanju učinkovitega, vključujočega in transparentnega informiranja ter posvetovanja med organi javne uprave in nevladnimi organizacijami v obdobju predsedovanja Slovenije EU in zagotavlja institucionalizacijo aktivnosti nevladnih organizacij, ki se izvajajo preko spletnega portala Predsedovanje.si.

interaktivno razpravo. Zato rezultat posvetovanja ni samo izmenjava pogledov, ampak tudi konkreten dogovor (kompromis), ki je utemeljen na domnevi, da je skupina ljudi, ki je soočila svoje ideje in poglede, prišla do določenega konsenza, zgrajenega na skupnem vedenju (Fishkin, 1995).

The screenshot shows the website 'Predsedovanje.si' with a forum section. The forum title is 'Vsebinske razprave in posvetovanja po političnih prioritetah'. Below the title is a table listing forum topics:

Forum	Teme	Odg.	Zadnje sporočilo
Enakost spolov Razprava o enakosti spolov in pravicah žensk na različnih področjih vsakdanjega življenja Moderatorji: Mojca Dobnikar Bogdan Kastelic	1	4	Odg:Odbor EP za pravice žensk in enakost spolov od Janez 08/12/2007 09:56
Medgeneracijsko sodelovanje Razprava o medgen. sodelovanju na različnih področjih (izobraževanje, prostovoljstvo, kultura, šport, solidarnost,...) Moderatorji: Andreja Svete	2	5	Končno poročilo razprave od Andreja Svete 13/05/2008 13:08
Medkulturni dialog Moderatorji: Nina Vodopivec Humanitas	1	36	Zahvala za sodelovanje in končno poročilo od Humanitas 08/05/2008 00:40
Podnebje in energetika Moderatorji: Andrej Klemenc Lidija Živčič Barbara Kvac	2	11	Report on Discussion regarding biofuels od Marjetka Benčina 05/06/2008 03:29
Prihodnje prioritete EU Razprava o bodočih prioritetah - o tem, kaj se nam zdi pomembno za svetlo prihodnost Evrope. Moderatorji: Primož Verbič	5	29	Odg:Katere naj bodo prihodnje prioritete Evrope? od Nenad Đorđević 24/06/2008 04:29
Prihodnost EU Moderatorji: Sanja Antonijevič	3	13	Odg:Lisbon strategy and NGOs od Ludvik Jirovel 15/04/2008 05:25
Razvojno sodelovanje Moderatorji: Sloga	1	3	Odg:Kako razumemo izobraževanje za razvoj?

Slika št.1: Forum Predsedovanje.si (dostop 3.7.2008)

Statistika:

Od 1. januarja do 30. junija je na spletnem forumu potekalo 8 razprav po vsebinskih področjih, ki so se nanašale na vsebinske prioritete slovenskega predsedovanja in na prioritete, ki so jih dodatno identificirale nevladne organizacije (tabela št.1). V okviru razprav je bilo odprtih 15 tem, v katerih je bilo objavljenih 138 prispevkov, od katerih je bilo 81 prispevkov nevladnih organizacij in 57 prispevkov posameznikov. Moderatorji spletnih razprav so pripravili 8 vmesnih in končnih poročil razprav, ki so bila v skladu z Dogovorom med UKOM in portalom Predsedovanje.si posredovana pristojnim ministrstvom v javnih odziv in opredelitev.

Tabela št.1: Statistični podatki o spletnih razpravah na forumu Predsedovanje.si (3.7.2008)

Vsebinsko področje razprave	Število tem	Trajanje (v mesecih)	Št. prispevkov posameznikov	Št. prispevkov NVO	Skupno št. prispevkov	Št. ogledov	Moderatorsko poročilo
Enakost spolov	1	7	4	0	4	2391	NE
Medgeneracijsko sodelovanje	2	4	2	5	7	6543	DA

Medkulturni dialog	2	4	23	16	39	25504	DA
Podnebje in energetika	2	3	3	10	13	10077	DA
Prihodnje prioritete EU	4	6	6	35	41	15979	NE
Prihodnost EU	2	2	5	10	15	4145	DA
Razvojno sodelovanje	1	4	1	3	4	2019	NE
Sosedstvo Evropske unije	-	-	-	-	-	-	-
Participacija NVO na ravni EU	1	3	11	2	15	23193	DA

Poročila razprav in komunikacijski proces:

Vsebinska poročila spletnih razprav⁷ kažejo, da so nevladne organizacije in posamezniki preko spletnega foruma posredovali tako splošne (npr. Lizbonska strategija in Medkulturni dialog) kot tudi konkretne stališča, predloge in priporočila Vladi Republike Slovenije in institucijam EU (npr. rabe in proizvodnja biogoriv v EU). Večina prispevkov je izražala izkustvo, preference in mnenja sodelujočih in ne toliko dodatnih informacij v zvezi s temo razprave. Prispevki so bili bolj kot strokovno argumentirani in podkrepljeni z dejstvi, usmerjeni v izražanje prepričan in predlogov. Izražena mnenja so si bila redko nasprotujoča, zato tudi niso težila k medsebojni argumentaciji oz. iskanju ene in absolutne resnice. Z vidika komunikacijskega procesa komunikacijskega vidika je razprava potekala na visokem kulturnem nivoju spletnega komuniciranja in večinoma brez intervencij moderatorjev.

Vključenost razprav v odločanje:

Institucionalni okvir, ki zagotavlja vključenost razprave v odločanje predstavlja *Dogovor med Uradom Vlade za komuniciranje in portalom Predsedovanje.si o komuniciranju pred in med predsedovanjem Slovenije Evropski uniji*⁸. Dogovor določa, da bodo pristojni organi javne uprave bodo preko portala Predsedovanje.si omogočili spletni dialog z nevladnimi organizacijami o prednostnih nalogah, pripravi stališč in vsebinski pripravi neformalnih dogodkov v okviru predsedovanja ter v ta namen zagotovili primeren čas za posvetovanje, dostopnost dokumentov in odgovor na poslana stališča.

Do zaključka predsedovanja je bil s strani UKOM-a posredovan eden odziv, ki se je nanašal na poročilo spletne razprave Vloga predsedujoče države Evropski uniji in vključevanje nevladnih organizacij v predsedovanje. Odziv na pet strani dolgo poročilo nevladnih organizacij, ki je bil s strani UKOM posredovan več kot mesec po zaključku razprave, je bil naslednji:

„Urad vlade za komuniciranje pozdravlja izvedbo prve izmed serije spletnih debat, ki potekajo oz. bodo potekale na spletnem forumu www.predsedovanje.si. Kot ste že sami navedli, je veliko predlogov, ki so jih nevladne organizacije v okviru razprave z naslovom „Vloga predsedujoče države Evropski uniji in vključevanju nevladnih organizacij v predsedovanju“ izrazile, že vključenih v našem medsebojnem dogovoru in nekatere že potekajo. Poleg tega UKOM podpira idejo in napore nevladnih organizacij za še bolj kakovostno medsebojno sodelovanje in povezovanje. V

⁷ Poročila so dostopna na spletni povezavi <http://www.predsedovanje.si/E-participacija/e-razprave.html#porocila>

⁸ Besedilo dogovora z UKOM je dostopno na spletni povezavi <http://www.predsedovanje.si/Predsedovanje/Dogovor-z-UKOM.html>

zvezi z identifikacijo prednostnih področij nevladnih organizacij v obdobju slovenskega predsedovanja Svetu EU pa UKOM ocenjuje, da so navedena področja v večini primerov tudi identična s prednostnimi nalogami slovenskega predsedovanja. Ob tem bi radi le opozorili, da bi morale biti tudi aktivnosti nevladnih organizacij s področja okolja, trajnostnega razvoja in gospodarstva v močni navezavi z energetske-okoljskim paketom, ki bo zagotovo ostal med prioritetskimi področji tudi v prihodnje. V skladu z izpolnjevanjem dogovora je moč pričakovati, da bodo“.⁹

Gleda na to, da je bila večina spletnih razprav na forumu Predsedovanje.si zaključena v drugi polovici slovenskega predsedovanja, je mogoče pričakovati, da bodo odzovi pristojnih organov javne uprave sledili v času po njegovem zaključku.

IV. PRELIMINARNA OCENA E-DEMOKRATIČNIH UČINKOV SPLETNIH RAZPRAV NA PORTALU PREDSEDOVANJE.SI

Ocena e-demokratičnih učinkov spletnih razprav na forumu Predsedovanje.si s pomočjo metodologije A. Macintosh in A. Whyte leta 2003:

<i>Kriteriji</i>	<i>Indikator</i>	<i>E-demokratični učinki</i>
1. Politični	1.a) Zadovoljstvo sodelujočih z izvedbo razprav. 1.b) Primernost virov za izvedbo razprav. 1.c) Upoštevanje priporočil dobrih praks pri izvedbi razprav. 2.a) Sodelujoči so razumeli namen razprav. 2.b) Primernost prispevkov sodelujočih v razpravah. 3.a) Zadostnost promocije e-razprav. 3.b) Identifikacija demografskih in geografskih značilnosti sodelujočih v razpravah. 7.a) Odločevalci odgovarjajo na vprašanja med potekom razprav. 7.b) Odziv odločevalcev se nanaša na prispevke sodelujočih v razpravah. 8.a) Možnosti za spremembo politike glede na stopnjo odločevalskega procesa, v katerem so potekale razprave. 8.b) Obseg vključevanja prispevkov v spremembo ali oblikovanje nove politike.	NI PODATKOV DELOMA DA DA DA NE NE NE DELOMA NE NE
2. Tehnični	4.a) Dostopnost izhodiščnih gradiv in informacij sodelujočim v razpravi. 4.b) Informiranost prispevkov sodelujočih na podlagi izhodiščnih gradiv. 5.a) Uporabniška prijaznost 5.b) Možnost uporabe bližnjic 5.c) Pomoč uporabnikom 5.d) Stabilnost aplikacije	DA NE DELOMA DA DA DA
3. Komunikacijski	6.a) Skladnosti prispevkov s temami razprav. 6.b) Dostopnosti prispevkov sodelujočih v razpravah 6.c) Razvrstitev prispevkov glede na posredovanje informacij, postavitev vprašanja ali izražanje stališč. 6.d) Poglobljenost prispevkov, ki se nanašajo na druge prispevke v razpravah	DA DA NE NE

V. ZAKLJUČEK

Preliminarna ocena e-demokratičnih učinkov spletnih razprav nevladnih organizacij na portalu Predsedovanje.si je pokazala, da večine političnih kriterijev e-demokratičnih učinkov še ni mogoče potrditi. Odziv pristojnih organov javne uprave je bil navkljub Dogovorom med Uradom Vlade za

⁹ Besedilo odgovora UKOM je dostopno na spletni povezavi http://www.predsedovanje.si/files/odgovor_na_koncno_porocilo_1_razprave.pdf

komuniciranje in portalom Predsedovanje.si o komuniciranju pred in med predsedovanjem Slovenije Evropski uniji na poročila spletnih razprav minimalen, dodatno pa ga je omejevalo pomanjkanje zaveze v dogovoru, da se bodo organi javne uprave odzivali na posamezne prispevke sodelujočih v razpravah. Poleg tega nevladne organizacije preko spletnih razprav niso imele možnosti za spremembo politike glede na stopnjo odločevalskega procesa, v katerem so potekale razprave. Politične prioritete in vsebine predsedovanja države Slovenije so bile brez širše javne razprave določene v okviru Sveta Evropske unije, ki velja za sodelovanje javnost in civilne družbe najbolj zaprto institucijo Evropske unije oz. jih je Slovenija prevzela s strani držav, ki so predsedovale pred njo. S tega vidika je vprašljiv tudi e-demokratični učinek vključevanja prispevkov nevladnih organizacij v spremembo ali oblikovanje nove politike na ravni EU (načelo participativne demokracije) kljub temu, da obstaja možnost, da bodo organi javne uprave skušali upoštevati poročila razprav v okviru civilnega dialoga na nacionalni ravni. Ostali politični kriteriji kot so jasna vključenost razprave v odločevalski proces, jasen namen, postopek in pravila, javna dostopnost vseh prispevkov, poročil in odzivov organov (načelo preglednosti), so bili izpolnjeni.

Z vidika tehnične izvedbe spletnih razprav je bila večina kriterijev izpolnjenih (postopek poimenske objave prispevkov, jasna pravila in protokoli razpravljanja, pomoč uporabnikom, stabilnost in hitrost aplikacije ter spam zaščita), manjkal je le element dodatne uporabniške prijaznosti oz. možnost uporabe bližnjic.

S komunikacijskega vidika so razprave potekale na primernem nivoju kulturnega razpravljanja in konstruktivnega izražanja stališč, predlogov in mnenj, ki so bila osredotočena na tematske sklope in izhodiščna vprašanja. Upoštevajoč načelo deliberativnosti razprav in njihove poglobljenosti, je potrebno opozoriti na manjko argumentiranih prispevkov ter njihovo vsebinsko nepoglobljenost (npr. razpravi o Lizbonski strategiji in Medkulturnem dialogu). Kljub temu je potrebno opozoriti tudi na pomanjkljivo javno in medijsko promocijo e-razprav (npr. majhno število medijskih poročanj) ter slabo koordinacijo z drugimi projekti nevladnih organizacij v času predsedovanja (npr. izmenjava spletni povezav, ustvarjanje adrem zainteresiranih javnosti itd.). Iz majhnega števila dodatnih informacij ter izhodiščnih gradiv v posameznih razpravah, ki so jih odpirale nevladne organizacije, pa je mogoče zaznati tudi pomanjkljivo vsebinsko pripravljenost oz. poznavanje posameznih prioritet.

Kljub navedenim omejitvam, predstavlja portal Predsedovanje.si prvi tovrstni poizkus odpiranja odločevalskega procesa strani nevladnih organizacij na ravni EU v okviru predsedovanja države članice Svetu EU. V projekt vključene nevladne organizacije so navkljub omejenim finančnim virom pridobile pomembno izkustvo z delovanjem in moderiranjem spletnih razprav ter njihovim vključevanjem v odločevalske procese.

VIRI IN LITERATURA:

1. Delakorda, Simon (2008) *Elektronska participacija nevladnih organizacij v obdobju predsedovanja Slovenije Svetu EU – navideznost ali dejanskost?* Slovensko društvo za inovativno politologijo.
2. Delakorda, Simon (2007) *Citizen's Forum: The first successful eDemocracy initiative in the Republic of Slovenia?* eChallenges 2007 conference & Exhibition, 24th-26th of October 2007. Den Haag, The Netherlands.
3. Delakorda, Simon (2007) *Digital Age - A Stronger Democratic Role of Non-Governmental Organisations in the EU?* The Our Europe project.
4. Fishkin, J.S. (1995) *The Voice of the People, Public Opinion and Democracy*, Yale University Press.
5. Macintosh, Ann / Whyte, Angus (2002) *An evaluation framework for e-consultations?* The International Association for Official Statistics conference on "Official Statistics and the New Economy". Office for National Statistics, 27 - 29 August.
6. Spletni portal www.predsedovanje.si
7. Trechsel, Alexander H. / Kies, Raphael / Mendez, Fernando / Schmitter, Philippe C. (2003). *Evaluation of the use of new technologies in order to facilitate democracy in Europe: e-democratizing the parliaments and parties of Europe.* Geneve - Research and Documentation Centre on Direct Democracy, 2004.